

Т.П. Ткачук

ДЕРЖАВНА ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ

Українська мова

Збірник диктантів

9 клас

+ безкоштовний мультимедійний додаток:
50 аудіодиктантів — слухаємо, пишемо, перевіряємо

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

ЗАНЯТТЯ №1

- Правопис сумнівних голосних у коренях слів.
- Тире між підметом і присудком.

ДИКТАНТ 1

Духовний скарб народу

Мова кожного народу – явище давнє, її коріння сягає у доісторичні часи. Вона є найгеніальнішим результатом матеріальної і духовної діяльності багатьох поколінь. Кожне створене слово – це символ сформованої ідеї, це відображення намагань людини проникнути у світ природи, у саму себе.

Національна мова – це здобуток культури, духовної діяльності певного народу. Це одночасно здобуток культури всього людства. Адже кожна мова доповнює іншу, а разом вони – витвір світового розуму.

Мова й пісня – дві найважливіші фортеці. Їх народ повинен оберігати пильніше і відчайдушніше, ніж свої кордони. Навіть втрачені кордони з часом можна відновити, а мову відродити майже неможливо. Мова – це скарб, який важко оцінювати. Мову не можна замінити чужою, бо це означало б, що народу потрібно прищепити чуже серце, вселити чужу душу. Навертати, схилити до чужої мови, силою примушувати народ зрікатися рідної мови – це найбільший злочин.

(За Г. Нудьгою, 132 слова.)

ДИКТАНТ 2

Чому зозуля – птаха особлива?

У більшості випадків відповідь на це питання буде традиційною. Зозуля – це птах, який підкладає свої яйця в чужі гнізда. Але не лише в цьому винятковість зозулі. Вона – єдиний представник усього пернатого світу, котрий знищує дуже небезпечних для природи отруйних гусениць. Такі гусениці волохаті, і впоратися з ними не здатний жодний птах. Це під силу лише зозулі.

Волохаті пожирачі лісу – це гусениці сибірського шовкопряда. Китайці ще чотири століття тому назвали їх „сосновими тиграми”, „сосновими собаками”. Масове нашествя такої гусені – гірше від пожежі.

Волохатих гусениць бояться всі птахи. Волосинки цих ненажер отруйні, але зозулю це не лякає. За годину вона може проковтнути до сотні волоханів. Природа помітила цю виняткову здатність зозулі і вирішила звільнити пташку від виконання материнських обов'язків. Адже на висиджування яєць і доглядання малечі потрібен тривалий час. Хто ж тоді рятуватиме дерева й цілі ліси від „волохатої пожежі”?

(За О. Винокуровим, 141 слово.)

ЗАНЯТТЯ №2

- Правопис ненаголошених *e, u, i* в суфіксах та префіксах.
- Тире в неповному реченні.

ДИКТАНТ 3

Плавай, плавай, лебедонько...

Слова лебідь, а ще лебедик, лебідка, лебеда, лебедочка, лебідонька, лебедятко причаровують нас не лише своїм звучанням. За ними – значення, які викликають у

нашій уяві самих красенів птахів. За ними – все, що пов’язується з їхніми іменами. Це і музика, і живопис, і балет... Лебідь – дуже давнє слово, і зазнало воно за довгі віки значних змін. Порівняйте слова лебідь і Ельба. Виявляється, вони мають спільного предка. Слово альбіс чи ельбіс означає „білий”. Тобто назву свого часу одержували лише птахи білого кольору, чорних тоді ще не знали. Чорні птахи цієї породи походять з Австралії і pojawiaються у наших широтах рідко, білі ж поширені в Європі, Азії та Америці.

Красивий поетичний образ лебедя на хвилях моря. Безкрає синє море, а на високих його хвилях – білий лебідь. Проте живі лебеді можуть жити лише на мілководді. Вони не вміють пірнати і їжу дістають з дна, опускаючи голову під воду. Тому й бачимо ми їх найчастіше на тихих озерцях біля берегів.

(За А. Коваль, 157 слів.)

ДИКТАНТ 4

Авангард у живописі

Казимир Малевич – відомий реформатор живопису ХХ століття. Народився у польській родині, яка тоді проживала у Києві. Батько служив керуючим на цукровому заводі І.Терещенка, згодом – на цукроварні поблизу Білопілья. Саме на цей період припадає захоплення Казимиром українським мистецтвом розпису. Через якийсь час сім’я Малевичів перебирається у Вовчик, потім – до Конотопа. У ці роки Казимир прагне отримати професійну освіту художника, проте це йому ніяк не вдається. У київській школі малювання М.Мурашка він не затримується, а на часі – черговий переїзд. Цього разу до Курська. Саме в Курську на художній виставці вперше з’явилися роботи Малевича. З цієї скромної події почався відлік згодом грандіозної виставкової діяльності талановитого художника.

Через десять років Малевич проголошує, що кубофутуризм – це єдино правильний шлях у мистецтві. На той час Казимир Малевич стає не лише практиком, але й теоретиком нового напрямку.

У середині двадцятих років до Малевича приходить всесвітня слава. Його картини демонструються у Західній Європі та США. Перебування художника за кордоном – це низка тріумфів. Проте останній сплеск активності Малевича пов’язаний з Україною. Тут він публікує цикл статей українською мовою, викладає в Київському художньому інституті. У Києві відбулася й остання персональна виставка Малевича.

(З кн. „100 найвідоміших українців”, 185 слів.)

ЗАНЯТТЯ №3

- Правопис *е, є та и, ї* в особових закінченнях дієслів та в іншомовних словах.
- Однорідні члени речення. Кома між однорідними членами.

ДИКТАНТ 5

Осінній сум

Листя без дерев не може жити. Воно зривається з гілля, пливе в повітрі перший і останній раз. Хто знає, який закон тут більше діє. Закон тяжіння чи закон умирання.

Чи не тому осінь у людському серці породжує сум. І все ж не обминайте журливої краси падолисту. Йдіть до лісу, у парк, станьте під кронами дерев, подивіться на тихе згасання пожовклого листу. І ви багато зрозумієте, згадаєте свою весну і літо, подумайте і про власну осінь.

До цих дерев через півроку прийде весна. Не помітні зараз бруньки перенесуть лиху зиму і люті морози і навесні вдарять зелом у небо так, що можна лише дивуватися великій силі життя.

Не сидіть в осінні дні вдома, йдіть у гушавину дерев, вбирайте в свою душу терпкий запах опалого осіннього буття. Від усього баченого і пережитого ви станете мудрішими. Зближення з природою зробить вас кращими, добрішими, очистить душу.

Стою поміж кленів та осокорів. Тихо кружляє в повітрі, падає листя і стелиться по землі жовтим струмком.

(За І. Цюпою, 160 слів.)

ДИКТАНТ 6

Мандрівний філософ

Жага знань, бажання поділитися набутиим, пошуки органічного світу визначили життєве кредо Григорія Сковороди. Він був педагогом за покликанням і своїм завданням вважав виховання працюючої, чесною, морально досконалою людини. Філософ і просвітитель, Сковорода на перший план своєї діяльності висував дилеми індивідуальності, її стосунки з суспільством. Він справедливо вважав, що щасливим може бути тільки той народ, в якого щасливий кожен зокрема.

Григорій Сковорода народився на Полтавщині у сім'ї малоземельного козака, у шістнадцять років вступив до Київської академії. Там він здобуває ґрунтовні знання, досконало вивчає латинську, грецьку, німецьку, польську мови. Його помічають і пропонують здійснити подорож по Європі у складі російської місії. Сковорода вивчає життя, побут, мистецтво європейських країн. Опісля викладає поетику в колеґіумі, працює домашнім учителем, знову повертається до педагогічної діяльності, цього разу в Харкові. У сорок сім років полишає цивілізований світ і вирушає в пошуках істини по селах і містах, степах і лісах України. Мандрівний філософ і просвітитель стає надзвичайно популярним. Сковорода залишив нам значну літературну спадщину. Це філософські трактати з викладом власної системи суспільних, політичних та етичних поглядів. Це збірки поетичних, епічних творів, перекладів. Вони були створені на ґрунті реального життя і відображали думки та прагнення простих людей.

(За А. Івановим, 190 слів.)

ЗАНЯТТЯ №4

- Правопис приголосних.
- Однорідні й неоднорідні означення.
Двокрапка і тире при узагальнюючих словах.

ДИКТАНТ 7

Як покращити стосунки з людьми

Чи хотіли б ви, щоб люди до вас краще ставилися? Для здійснення такого бажання існує єдиний можливий шлях. Цікавтеся своїм оточенням: їхньою роботою, турботами, радощами, успіхами і невдачами. Лише тоді навколишні цікавитимуться вами.

Є люди, які за п'ятдесят, шістдесят, сімдесят років свого життя так і не зрозуміли цієї простої істини. Вони зачерствіли й озлилися на весь світ. Вони починають стверджувати, що світ навколо ворожий, егоїстичний і байдужий. А насправді саме їм немає ніякого діла до світу. Їхні думки, розмови, зацікавлення — все спрямоване лише на себе. Однак кожній людині подобається, щоб нею, її роботою та справами цікавилися

інші. Тому люди так цінують доброго, товариського слухача. Чому ж не задовольнити їхньої потреби в цьому?

Проте слухати з чемності і виявляти зацікавлення до розповіді – не одне й те саме. Розумний співбесідник завжди відчує збайдужіння слухача. Дуже зближують людей розмови про щось спільне: інтереси, захоплення, заняття, роботу. Психологи стверджують, що нашу прихильність викликають люди зі схожими інтересами. Вони легко завойовують нашу симпатію і швидко налагоджують приятні стосунки.

(За І. Томаном, 168 слів.)

ДИКТАНТ 8

Бережімо багатства планети

Надзвичайно різноманітний світ нашої планети. Він дивує нас усім: багатством видів, форм, барв, винятковими плодами, – чарує своєю неповторною красою, вабить нерозгаданими таємницями.

Людське життя важко уявити без рослин. Недарма їх називають зеленими друзями людини. Забезпечення киснем, продуктами харчування, паливними багатствами, медичними препаратами – це далеко не все, що дають нам рослини.

У давнину людина майже повністю залежала від природи, але брала з рослинного світу не так уже й багато. Пройшов час, і стосунки людини з довкіллям змінились. Розвиток сільського господарства та промисловості, активізація діяльності людини – усі ці чинники почали приводити до серйозних трансформацій у флорі. З усіх кінців земної кулі почали лунати голоси вчених, які з тривогою повідомляли про значне збіднення рослинності у різних куточках планети.

В окремих країнах було створено спеціальні книги, які містять відомості про рідкісні види їхньої аборигенної флори. Є така книга і в нас, і називається вона „Червона книга”. У ній – не просто перелік видів для ознайомлення. Усі занесені до неї рослини охороняються законом. Їх слід оберігати скрізь, де б вони не росли. Заради любові до рідного краю ви повинні зробити все, щоб зберегти його красу і неповторність.

(За В. Протоповою, 183 слова.)

ЗАНЯТТЯ №5

- Подвоєння і подовження приголосних.
- Речення із звертаннями.

ДИКТАНТ 9

Проповідь

Гнат дочитує книгу, кладе на столику і починає свою проповідь. Не плачте, матері й діви. Ще не прийшов останній великий час, коли серця ваші очистяться від безнадійності, зневір'я. Сили й любові вам треба. Вірте у вашу силу і вашу любов.

О матері, і ви, дівчата, і ви, мужі! Ви, що виростили серед безкраїх ланів, залитих морем хліба, залитих піснею і залитих потом. Кажу вам велику правду. Повстаньте і повірте в себе. Повірте у вашу силу, у вашу землю. Душі ваші сонні, думи повільні і не хочуть напружитися... Страшенні дні надходять. І нема милості ні левові, ні голу-бові.

Ви, діти садів цвітучих і лунких гаїв. Чому зітхаєте і звертаєте ваш погляд до неба? Не вірте. Звідти не впаде огонь і не спалить землю оскверненну. Бог не на те її